

برای اطلاع از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شماره ۱۹۵۹۲۹/۱۶ و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدفهای علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایه قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

تعهد نامه اصالت پایان نامه

اینجانب رژان خلیلی راد دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته در رشته حقوق خصوصی که در تاریخ ۱۳۹۸/۶/۱۳ از پایان نامه خود تحت عنوان روش‌های غیر مادی جبران خسارت معنوی در حقوق ایران با کسب نمره ۱۷/۷۵ و درجه خوب دفاع نموده‌ام بدینوسیله متعهد می‌شوم:

۱. این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و...) استفاده نموده‌ام، مطابق ضوابط و رویه‌های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده‌ام.
۲. این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.
۳. چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هر گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.
۴. چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی‌ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی:

رژان خلیلی راد

معاونت پژوهش و فناوری

به نام خدا

مشور اخلاق پژوهش

بیاری از خداوند سبحان و اعتماد بر این که عالم محضر خداست و بمواره ناظر بر اعمال انسان و به منظور پاس داشت مقام بلند دانش و پژوهش و نظر بر اهمیت جایگاه دانشگاه در اعتدای فرهنگ و تمدن بشری، ماد انبویان و اعضاء هیات علمی و دانشمندی دانشگاه آزاد اسلامی متعهد می گردیم اصول زیر را در انجام فعالیت های پژوهشی مد نظر قرار داده و از آن تخلفی نکنیم:

- ۱- اصل برانت: التزام به برانت جویی از حرکات غیر حرفه ای و اعلام موضع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به مثابه های غیر علمی می آلایند.
- ۲- اصل رعایت انصاف و امانت: تعهد به اجتناب از حرکات جانب داری غیر علمی و حفاظت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار.
- ۳- اصل ترویج: تعهد به رواج دانش و اشاعه نتایج تحقیقات و انتقال آن به بکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.
- ۴- اصل احترام: تعهد به رعایت حریم ها و حرمت ها در انجام تحقیقات و رعایت جانب تقد و خودداری از حرکات حرمت شکنی.
- ۵- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهشگران (انسان، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق.
- ۶- اصل رازداری: تعهد به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمان ها و کشور و کلیه افراد و نهاد های مرتبط با تحقیق.
- ۷- اصل حقیقت جویی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از حرکات پنهان سازی حقیقت.
- ۸- اصل مالکیت مادی و معنوی: تعهد به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه بکاران پژوهش.
- ۹- اصل منافع ملی: تعهد به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن پیشبرد و توسعه کشور در کلیه مراحل پژوهش.

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد شهرقدس

دانشکده علوم انسانی - گروه حقوق

پایان نامه جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد

گرایش: حقوق خصوصی

عنوان:

روش‌های غیر مادی جبران خسارت معنوی در حقوق ایران

استاد راهنما:

دکتر علیرضا مظلوم رهنی

استاد مشاور

دکتر سهیل طاهری

نگارش:

رژان خلیلی راد

تابستان ۱۳۹۸

واحد شهرقدس

فرم تأییدیه هیأت داوران

با یاری خداوند متعال جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد خانم رژان خلیلی راد در رشته حقوق خصوصی با عنوان روش های غیر مادی جبران خسارت معنوی در حقوق ایران

با حضور اساتید راهنما، مشاور و هیأت داوران در تاریخ ۱۳۹۸/۰۶/۱۳ ساعت ۱۰:۰۰ در محل سالن دفاع ساختمان علوم انسانی برگزار و با کسب نمره ۱۷/۷۵ و درجه خوب مورد تصویب قرار گرفت. *در ضمن اینجانب متعهد می شوم که تمامی اصلاحات پایان نامه را تحت نظر اساتید راهنما و مشاور بطور کامل انجام داده ام و در صورت عدم رعایت و صحت و سقم این موضوع در هر زمان (حتی بعد از صادر شدن مدرک فارغ التحصیلی)، دانشگاه می تواند طبق مقررات و ضوابط مربوطه با اینجانب برخورد نماید.

 تاریخ و امضاء: ۹۸/۹/۱۵	نام و نام خانوادگی: رژان خلیلی راد	دانشجو
 تاریخ و امضاء: ۹۸/۹/۱۵	نام و نام خانوادگی: دکتر علیرضا مظلوم رهنی پایان نامه مورد تأیید اینجانب می باشد.	استاد / اساتید راهنما
 تاریخ و امضاء:	نام و نام خانوادگی: دکتر سهیل طاهری اصلاحات مورد نظر، انجام شده است.	استاد مشاور
 تاریخ و امضاء:	نام و نام خانوادگی: دکتر جعفر عسگری پایان نامه مورد تأیید اینجانب می باشد.	استاد داور
 تاریخ و امضاء: ۹۸/۹/۱۵	نام و نام خانوادگی: دکتر علیرضا مظلوم رهنی موارد فوق مورد تأیید اینجانب می باشد.	مدیر گروه آموزشی

تقدیر و تشکر

استاد گرامی جناب آقای دکتر علیرضا مظلوم ربی دلسوزی، تلاش و کوشش حضرت عالی در تعلیم و تربیت، انتقال معلومات و تجربیات ارزشمند در کنار برقراری رابطه صمیمی و دوستانه با دانشجویان و ایجاد فضایی دلنشین برای کسب علم و دانش و دک شریط دانشجویان حقیقتاً قابل ستایش است. این جانب بر خود و وظیفه می دانم که در کسوت ساگردی از زحمات و خدمات ارزشمند شما استاد کراتقدر تقدیر و تشکر نمایم.

از خداوند متعال برایتان سلامتی، موفقیت و همواره یاد دادن را مسئلت دارم.

همچنین از استاد گرامی جناب آقای دکتر سهیل طاهرسی بسیار سپاسگذارم چرا که بدون راهنماییهای ایشان تا این پیمان نامه بسیار مشکل مینمود.

فهرست مطالب:

۱	چکیده
۲	مقدمه
۳	۱. بیان مساله
۴	۲. اهمیت و ضرورت تحقیق
۴	۳. پیشینه تحقیق
۷	۴. سوالات تحقیق
۸	۵. فرضیه‌های تحقیق
۸	۶. اهداف تحقیق
۹	۷. روش تحقیق و گردآوری اطلاعات
۹	۸. ساختار تحقیق
۱۱	فصل اول: کلیات تحقیق
۱۲	مبحث اول: تبیین مفاهیم
۱۲	گفتار اول: مفهوم ضرر و زیان و انواع آن
۱۲	بند اول: مفهوم ضرر
۱۷	بند دوم: انواع ضرر
۱۹	گفتار دوم: مفهوم خسارت معنوی
۱۹	بند اول: ماهیت خسارت معنوی
۲۱	بند دوم: انواع خسارت معنوی
۲۱	الف: خسارات روحی
۲۴	ب: خسارات شخصیتی
۲۵	ج: خسارت به موقعیت‌های مناسب شغلی و حرفه‌ای
۲۷	د: خسارت به اعتبار و شهرت

ه:	خسارت به امور خانوادگی و محرمانه.....	۲۹
و:	خسارت به اعتقادات مذهبی و دینی.....	۲۹
ز:	خسارت به حیثیت و آبرو.....	۳۰
	گفتار سوم: مفهوم مسئولیت و انواع آن.....	۳۲
	بند اول: مفهوم مسئولیت.....	۳۲
	بند دوم: انواع مسئولیت.....	۳۳
	الف: مسئولیت مدنی.....	۳۳
	۱: قراردادی.....	۳۵
	۲: غیرقراردادی.....	۳۶
	ب: مسئولیت اخلاقی.....	۳۷
	ج: مسئولیت کیفری.....	۳۸
	بند سوم: ارکان مسئولیت.....	۴۰
	الف: ورود ضرر.....	۴۰
	ب: ارتکاب فعل زیانبار یا نامشروع.....	۴۲
	ج: رابطه سببیت.....	۴۳
	بند چهارم: مبانی مسئولیت مدنی.....	۴۷
	الف: مسئولیت مدنی ناشی از تقصیر.....	۴۷
	ب: مسئولیت مدنی ناشی از خطر.....	۴۹
	ج: نظریه تضمین گروهی.....	۵۱
	د: نظریه تضمین.....	۵۲
	ه: نظریه تقصیر به مفهوم نوعی.....	۵۲
	و: نظریه تقابل خطر.....	۵۳
	مبحث دوم: پیشینه خسارت معنوی.....	۵۴
	فصل دوم: لزوم جبران خسارت معنوی.....	۵۷

۵۸	مبحث اول: لزوم جبران خسارت معنوی در فقه
۶۲	گفتار اول: قاعده لاضرر
۶۶	گفتار دوم: نفی عسر و حرج
۶۸	مبحث دوم: لزوم جبران خسارت معنوی در حقوق
۶۸	گفتار اول: قانون مسئولیت مدنی
۷۰	گفتار دوم: قانون اساسی
۷۰	گفتار سوم: قانون آیین دادرسی کیفری
۷۱	گفتار چهارم: قانون مطبوعات
۷۳	فصل سوم: نحوه ارزیابی خسارت معنوی و جبران غیرمالی آن
۷۴	مبحث اول: نحوه ارزیابی خسارت معنوی
۷۶	مبحث دوم: ترجیح جبران غیرمالی بر جبران مالی خسارت معنوی
۷۸	مبحث سوم: مصادیق جبران غیرمالی خسارت معنوی
۷۹	گفتار اول: نشر حکم قضایی
۸۱	گفتار دوم: الزام به عذرخواهی
۸۳	گفتار سوم: جبران نمادین
۸۴	گفتار چهارم: اعاده حیثیت
۸۷	گفتار پنجم: جلب رضایت زیان دیده
۸۸	گفتار ششم: جبران خسارت معنوی غیرمالی در رویه قضایی
۹۷	نتیجه گیری و پیشنهاد
۹۸	نتیجه گیری
۱۰۱	پیشنهاد
۱۰۳	فهرست منابع و مآخذ
۱۱۱	چکیده انگلیسی

چکیده:

خسارت معنوی و جبران آن از دیرباز در حقوق داخلی ایران و رویه قضایی به یکی از چالشی‌ترین مباحث در حوزه مسئولیت مدنی تبدیل گردید است و اختلاف عمده در این حوزه ناظر به شیوه‌های جبران خسارت معنوی بوده است، رویکرد اول، نظری سلبی در این خصوص ارائه نمود و اصولاً خسارت معنوی را با توجیهات شرعی و فقهی قابل جبران نمی‌دانست، رویکرد دوم، جبران خسارت معنوی را بنا به دلایل اصل لزوم جبران خسارت و مستندات فقهی و حقوقی آن مانند قاعده لاضرر و لاضرار و عسر و حرج در کنار خسارت مادی پذیرفت، اما در رویه قضایی چندان به آن توجهی نکرد تا سرانجام رویکرد سوم هم خسارت معنوی را در کنار خسارت مادی پذیرفت و هم جبران غیرمالی این خسارات را در کنار روش‌های مالی پذیرفت و در متن قوانین و رویه قضایی نیز جاری ساخت. در این پژوهش، رویکرد آخر یعنی پذیرش جبران غیرمالی خسارات معنوی مورد پذیرش قرار گرفته است. نتایج پژوهش نیز بیانگر این است که در قوانین شکلی و ماهوی حقوقی و جزایی به مواردی از جبران خسارت معنوی به روش غیرمالی اشاره شده است که مواردی نظیر الزام به عذرخواهی، نشر حکم در جراید، اعاده حیثیت و جلب نظر زیان دیده از آن جمله است. رویه قضایی نیز به این مهم توجه داشته است و برخلاف سال‌های پیشین، تعداد آرای صادره در خصوص جبران خسارت معنوی و هم‌میتور جبران این خسارت به طرق غیرمالی فزونی یافته است.

کلید واژه: مسئولیت مدنی، خسارت معنوی، لزوم جبران خسارت، روش‌های جبران خسارت، جبران غیرمالی خسارت معنوی.

مقدمه:

آنچه که تحت عنوان خسارات و زیان معنوی امروزه در حقوق کشورها جریان دارد، امری در مقابل زیان و ضرر مادی است که از نظر تاریخی و همینطور سابقه تقنینی از پیشینه بیشتری برخوردار است، اما فارغ از این بحث، آن مساله‌ای که ما در این پژوهش به دنبال آن هستیم، یک گام جلوتر از پذیرش خسارت معنوی در کنار خسارت مادی در حقوق موضوعه است، بدین معنا که تمرکز اصلی این پژوهش بر روی مساله جبران خسارت در ضرر و زیان مادی است، آن هم جبران خساراتی که به صورت غیرمالی و غیرمادی باشد، بدین منوال، علاوه بر اینکه خسارت معنوی امری پذیرفته شده است و جبران مادی و مالی آن نیز مورد پذیرش قرار گرفته است، قصد ما این است که در کنار این موضوعات، بحث جبران غیرمالی خسارت معنوی را نیز پیش کشیده و سابقه آن را در قوانین جستجو نماییم.

آنطور که روشن و مشخص است، قوانین داخلی بر این مورد توجهی هرچند مختصر داشته‌اند و الزام به عذرخواهی، نشر حکم در جرأید از جمله این موارد به شمار می‌رود، قصد داریم ضمن بررسی راه‌های جبران خسارت غیرمادی در ضرر معنوی، راهکارهایی برای افزودن به مصادیق جبران مالی ضرر معنوی را در این پژوهش مورد مطالعه قرار دهیم، امید داریم که یافته‌ها و نتایج این پژوهش توانسته باشد در حوزه ضرر و خسارت و همینطور جبران ضرر در مجموعه ضرر معنوی گامی به پیش برداشته باشد و بر مطالعاتی که تا کنون صورت پذیرفته، نکته‌ای افزوده باشد.

۱. بیان مسأله:

پرداختن به جبران ضرر معنوی از دیرباز در حقوق ایران یک مقوله چالشی و سوال برانگیز بوده است، هرچند که تلاش‌های زیادی از سوی مقنن صورت پذیرفت تا جبران ضرر معنوی به عنوان مواد قانونی در متن برخی از قوانین پیش‌بینی شود که نمونه آن در ماده ۹ قانون مسئولیت مدنی و ماده ۱۴ قانون آیین دادرسی کیفری قابل ملاحظه است، اما بی‌توجهی رویه قضایی در صدور احکام و آرا به خسارت معنوی سبب گردید که همان توجه تقنینی نیز عملاً در عرصه اجرا ناکام بماند.

لذا در این فضا سخن گفتن از روش‌های جبران خسارت معنوی بسیار دشوار است زیرا تمرکز اصلی و توجه اصلی بر اساس نصوص قوانین و متون فقهی بر روی جبران خسارت مادی بود.

تغییرات صورت گرفته در قوانین جدید، علی‌الخصوص در بعد کیفری که نمونه آن را در ماده ۱۴ این قانون شاهد هستیم که به نوعی صریحاً بر خسارت معنوی و جبران آن اشاره دارد، نشانگر عزم راسخ مقنن و تاکید آن بر روی خسارت معنوی و جبران آن بود که اخیراً تغییراتی را در رویه قضایی نیز به همراه داشته و به نظر می‌رسد رفته رفته جبران خسارت معنوی در کنار جبران خسارت مادی علیرغم درج در مواد قانونی در عرصه اجرایی و عملی نیز محلی از اعراب یافته است.

حال که امروزه بیش از دهه قبل، بحث خسارت معنوی و جبران آن مورد بحث قرار گرفته، پرداختن به آن و روشن کردن جوانب مبهم و مردد آن ضروری و مهم است و به همین دلیل پرداختن به روش‌های پیش‌بینی شده جبران خسارت معنوی اهمیت می‌یابد.

میدانیم که اصولاً جبران خسارات مادی و معنوی از دو طریق امکان پذیر خواهد بود، جبران مالی و غیر مالی، بدین معنا که جبران خسارت یا از طریق پرداخت بها و وجوه و خسارت نقدی است و یا روش‌های غیر مالی.

بحث و دغدغه اصلی پژوهش ما یک بحث جزئی از جبران خسارت است، یعنی در بعد خسارات، خسارت معنوی را هدف قرار داده و در بعد روش‌های جبران خسارت نیز روش‌های غیر مالی را مورد بررسی قرار خواهد داد.

لذا پرداختن به روش‌های غیر مالی جبران خسارت معنوی قانونی نظیر نشر حکم، الزام به عذرخواهی و ... و یا رایه پیشنهاداتی برای جبران غیر مالی خسارت معنوی علی‌رغم دشوار بودن میزان اندازه‌گیری خسارت بر خلاف خسارات مادی از عمده‌ترین مسائل پیش روی پژوهش است.

۲. اهمیت و ضرورت تحقیق:

پس از آنکه سال‌ها بحث خسارت معنوی و جبران آن در دکترین حقوقی وجود داشت ولی مورد بی‌مهری قانونگذار و رویه قضایی قرار می‌گرفت اخیراً در دو بعد حقوقی و کیفری به این مهم توجه شده است، لذا ضرورت و اهمیت دارد که پژوهش‌هایی در راستای تبیین خسارت معنوی و همچنین روش جبران آن و علی‌الخصوص تمرکز بر روش‌های غیر مادی صورت گیرد تا از طرفی انواع جبران خسارت مورد بررسی قرار گرفته باشد و از طرف دیگر یکی از این اقسام یعنی جبران غیر مادی به صورت جامع و مانع مورد مطالعه قرار گیرد.

۳. پیشینه تحقیق:

- اصغری آقمشهدی، فخرالدین، جبران خسارت معنوی در حقوق ایران، پژوهشنامه علوم انسانی و اجتماعی، شماره ۹ و ۱۰، ۱۳۸۲.

در مقاله مذکور آمده است که حقوق معنوی همواره برای بشر با ارزش تر از حقوق مادی بوده است. با این حال، همیشه این سوال مطرح بوده که آیا می‌وان در قبال تجاوز به حقوق معنوی مطالبه خسارت و پولی دریافت کرد. این مقاله پس از نقد و بررسی دلایل مخالفین جبران خسارت معنوی، با استناد به اصل ۱۷۱ قانون اساسی، قوانین

عادی مختلف، رویه قضایی و قاعده لاضرر مطالبه خسارت معنوی را جایز می‌داند اما صرفاً در مورد جبران مالی خسارت معنوی بحث کرده است و از جبران غیرمالی غافل مانده است.

-ذوالقدری، پریسا، بررسی مبانی نظری فقهی خسارت معنوی با تاکید بر قوانین موضوعه ایران و شیوه جبران و ارزیابی انواع مختلف خسارت معنوی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره)، ۱۳۸۷.

این نوشتار با توجه به عنوان آن، به طور تفصیلی به بررسی خسارت معنوی می‌پردازد، بنابه اصل ۱۷۱ قانون اساسی و موادی از قانون مسولیت مدنی و نیز قاعده لاضرر، دلیل عقل واصل جبران کامل خسارت باید جبران شود در این راستا اکثر حقوقدانان در نظامهای مختلف حقوقی به جبران خسارت معنوی تمایل نشان داده اند اما رویه قضایی در ایران باعنایت به وجود پاره ای اظهار نظرهای شورای نگهبان مبنی بر عدم مشروعیت جبران مالی خسارت همچنان بر عدم پذیرش جبران مالی خسارت مبتنی است اگرچه آراییی نیز در برخی از محاکم در این زمینه صادر شده است. برای جبران خسارت بهترین روش اعاده کامل وضعیت زیان‌دیده به شرایط قبل از وقوع خسارت است اما این روش در بسیاری از موارد خسارت معنوی غیر ممکن است ولی دادن معادل مالی آن، خسارت اسمی و خسارت تنبیهی از روشهایی هستند که در غالب موارد خسارت معنوی قابل اعمال است ، با توجه به زمان نگارش این پایان نامه رویکرد جدید روی قضایی و تقنینی مبنی بر جبران خسارت معنوی مد نظر قرار نگرفته است که نیازمند بازبینی و تکمیل در پژوهش ما خواهد داشت.

-عبدالله زاده، فاطمه، شیوه‌های جبران خسارت معنوی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور تهران، ۱۳۸۹.

در پایان نامه مذکور مقرر شده است که برگرداندن وضع زیان دیده به حالت پیشین کاملترین شکل برطرف نمودن خسارت معنوی می باشد که البته در بیشتر موارد امکان پذیر نمی باشد . فلذا به راههای دیگر قانونی اعم از مستقیم و غیرمستقیم متوسل می شویم و از آن جمله جبران مالی خسارت معنوی -الزام به عذر خواهی (شفاهی یا کتبی)-

درج حکم در جراید- جبران نمادین- اعاده حیثیت از خسارت دیده به هر نحو ممکن و مجازات عامل زیان است. البته راههای جبران خسارت معنوی را نمی توان حصری دانست زیرا در خسارت معنوی مهم جبران است و راه جبران طریقت دارد نه موضوعیت، در مواردی ممکن است فقط پول گره گشا باشد و در مورد دیگر یک عذر خواهی ساده، چون هدف تشفی خاطر زیان دیده است. این پایان نامه بیشتر به روش های مالی جبران خسارت معنوی با توجه به زمان نگارش آن معطوف است در حالی که تمرکز تحقیق ما بر روی روش های غیرمالی و بسط و بحث آن و بررسی نظریات مخالف و موافق آن خواهد بود.

-مرادزاده، حسن و رضوی، فهیمه سادات، شیوه های جبران خسارت معنوی در زندگی مشترک زوجین، نشریه فقه و حقوق خانواده، شماره ۶۴، ۱۳۹۵.

بر اساس این مقاله، اگرچه مشکلاتی چون نامحسوس بودن خسارت وارده، دشواری اثبات آن در نزد مرجع رسیدگی، دشواری تقویم و کارشناسی میزان خسارت و در نهایت صعوبت جبران واقعی خسارت معنوی، امر رسیدگی به تظلم خواهی را به مراتب سخت تر می کند؛ اما این امر دلیل موجهی برای مسؤول نبودن زیان کار نیست. با توجه به اهمیت زیاد حقوق غیرمالی زوجین در خانواده و حساسیت این نظام در رابطه با حقوق مربوط به شخصیت افراد و مبتلابه بودن اعضای خانواده در ایجاد این نوع خسارت، به نظر می رسد خانواده در برابر خسارات معنوی، شکننده ترین نهاد است. از همین رو روش های جبران این نوع خسارات نیز نقش تعیین کننده ای در تداوم خانواده دارد که به آن پرداخته شده است. اما متأسفانه جبران خسارت معنوی در این مقاله صرفاً در ضررهای معنوی ناشی از روابط خانوادگی بوده است و قابل تعمیم به سایر روابط مالی، اقتصادی و اجتماعی نیست که از این بابت جای بحث و بررسی بیشتر خواهد داشت.

-حدادی، فاضل، جبران خسارت معنوی از منظر فقه و حقوق، نشریه رسائل، شماره ۵ و ۶، ۱۳۹۵.

خسارت معنوی ناظر به خسارت غیر مادی از جمله هتک یا کسر حیثیت و شرافت و آبرو و آسیب‌های روحی و عاطفی است. محل نزاع در خسارت معنوی از جهت تعریف، امکان مطالبه خسارت و روش محاسبه آن است که تحقیق پیش رو به دسته‌بندی و تحلیل عناصر یادشده از منظر فقهی و حقوقی می‌پردازد. رویکرد این مقاله بیشتر به موارد حقوق کیفری است و خسارت معنوی را در جرایم پیگیری کرده است، هرچند از نظر مبنا و ماهیت میتواند مورد استفاده قرار گیرد اما در برخی از موارد قابل تعمیم به حقوق خصوصی و حقوق مدنی نمی‌باشد.

-کاتوزیان، ناصر، وقایع حقوقی مسئولیت مدنی، تهران، نشر شرکت سهامی انتشار، ۱۳۹۵.

در کتاب مذکور دکتر کاتوزیان به خوبی سرشت مسئولیت مدنی و مفاهیم عمده آن را تبیین نموده است که قطعاً در خصوص مباحثی نظیر مبانی مسئولیت مدنی و جبران خسارات مادی و معنوی می‌تواند در خصوص پژوهش مد نظر به عنوان یک پیشینه مطلوب مورد استفاده قرار گیرد.

-صفایی، سید حسین و رحیمی، حبیب الله، الزامات خارج قرارداد، مسئولیت مدنی، تهران، نشر سمت، ۱۳۹۲.

دکتر صفایی در کتاب مسئولیت مدنی به خوبی توانسته است ارکان مسئولیت مدنی و همچنین بحث مربوط به پژوهش مدنظر ما، یعنی مقوله جبران خسارت را مورد مطالعه و بررسی قرار دهد، ایشان در مبحث جداگانه از فصل پنجم کتاب به آثار مسئولیت مدنی و جبران خسارت پرداخته است که از این منظور میتواند به عنوان یک پیشینه مطلوب مورد استفاده و بهره‌برداری قرار گیرد.

۴. سوالات تحقیق:

(سوال اصلی)

رویکرد حقوق ایران نسبت به جبران خسارت معنوی چیست؟

سوال فرعی)

چه روش‌های غیرمادی را میتوان برای جبران خسارت معنوی ارایه کرد؟

۵. فرضیه‌های تحقیق:

فرضیه اصلی)

به نظر می‌رسد علی‌رغم مخالفت‌های پیشین، در حال حاضر رویکرد حقوق ایران نسبت به جبران خسارت معنوی و روش‌های غیر مادی آن وضعیت بهتری در تقنین و رویه قضایی یافته باشد، هرچند که هنوز مقاومت‌هایی در مقابل آن وجود دارد.

فرضیه فرعی)

به نظر می‌رسد الزام به عذرخواهی کتبی و شفاهی، نشر حکم در مطبوعات و سایت‌ها، اعاده حیثیت و مواردی از این دست می‌توانند نمونه‌هایی برای جبران خسارت غیرمادی در خسارت معنوی باشد.

۶. اهداف تحقیق:

۱-نگاهی به خسارت معنوی و تاریخچه آن در حقوق ایران

۲-بررسی روش جبران خسارت معنوی در قوانین

۳-بررسی روش‌ها و انواع جبران خسارت غیرمادی در خصوص خسارت معنوی

۴-نگاهی به کسب رضایت زیان‌دیده از طریق جبران خسارت غیر مادی

۵-بررسی تفاوت‌های خسارت مادی و معنوی

۶-نگاهی به تفاوت جبران خسارت مادی و غیر مادی

۷. روش تحقیق و گردآوری اطلاعات:

روش تحقیق پژوهش حاضر نظری بوده و بیشتر با اسلوب توصیفی - تحلیلی پیش می‌رود. بدین ترتیب که به مباحث تئوریک و نظری اختصاص خواهد داشت و به این دلیل که زیر مجموعه پژوهش‌های کاربردی به مفهوم خاص قرار نمی‌گیرد از پرسش‌نامه و تحلیل داده‌ها و ... پرهیز شده است.

روش گردآوری اطلاعات پژوهش حاضر به صورت کتابخانه‌ای و از طریق فیش‌برداری و ثبت داده‌ها در فایل‌های رایانه‌ای (ثبت داده‌ها به صورت الکترونیکی) با مراجعه به منابع اینترنتی و کتابخانه‌ای مانند کتب، مقالات، مجلات علمی، روزنامه‌ها، طرح‌های پژوهشی، بانک‌ها و پایگاه‌های اطلاعاتی و... انجام خواهد شد.

یافته‌های به دست آمده از پژوهش حاضر که به شیوه جمع‌آوری اطلاعات دسته اول کتابخانه‌ای و انواع منابع اطلاعاتی و توصیف‌های تحلیلی، ادراکی و طبقه‌بندی شده حاصل می‌شود، با شیوه غیر از روش‌های آماری یا هرگونه کمی کردن کسب خواهد شد. لذا تجزیه و تحلیل اطلاعات پیش‌رو از نوع کیفی و مطالعه موردی و توسعه‌ای است و متمرکز بر مطالعه موارد است؛ نه جامعه‌ها و نمونه‌ها.

۸. ساختار تحقیق:

ساختار و ساماندهی این پژوهش در قالب مقدمات و سه فصل اصلی تهیه و تنظیم گردیده است، در قسمت مقدمات، آنطور که از نام آن پیدا است، مقدماتی نظیر مساله اصلی پژوهش و سوال‌ها و فرضیه‌هایی که در طرح تحقیق مطرح بوده است، مورد اشاره قرار گرفته است، پس از آن فصل اول تحت عنوان کلیات تحقیق قرار دارد که دارای دو مبحث اصلی مفاهیم و پیشینه است. در بخش مفاهیم مفهوم ضرر، خسارت معنوی و مسئولیت مورد بررسی قرار گرفته است و در بخش پیشینه نیز به صورت اجمالی به پیشینه خسارت معنوی اشاره شده است. فصل دوم تحت عنوان لزوم جبران خسارت معنوی است که دارای دو مبحث اصلی است، در مبحث اول به لزوم

جبران خسارت معنوی در فقه اشاره شده است و در مبحث دوم نیز همین بحث در حقوق موضوعه یعنی قانون اساسی، قانون مسئولیت مدنی، قانون مطبوعات، قانون آیین دادرسی کیفری و غیره بررسی شده است. فصل سوم نیز نحوه ارزیابی خسارت معنوی و جبران غیرمالی آن نام دارد که این فصل نیز دارای سه مبحث اصلی است، در مبحث اول به نحوه ارزیابی خسارت معنوی پرداخته شده و در مبحث دوم به ترجیح جبران غیرمالی بر جبران مالی خسارت معنوی اشاره شده است، در مبحث نهایی نیز مصادیق جبران غیرمالی خسارت معنوی نظیر نشر حکم قضایی، الزام به عذرخواهی، جبران نمادین، اعاده حیثیت، جلب رضایت زیان دیده و ... مورد مطالعه قرار گرفته است. در نهایت نیز با جمع بندی یافته‌های تحقیق، به ارائه نتیجه‌گیری و پیشنهادها پرداخته شده است.

فصل اول:

کلیات تحقیق